

2017-2019 ORTA VADELİ PROGRAM VE 2017 YILI PROGRAMINDAN SEÇİLEN EĞİTİM HEDEFLERİ HAKKINDA GÖRÜŞ BELGESİ

Giriş

Sağlıklı ve kaliteli bir eğitim, hiç şüphesiz, bir toplumu ayakta tutan ve toplumu birçok açıdan daha ileriye götüren olguların en başında gelir. Bu sebeple, ülkeler kendi ulusal eğitim sistemlerinin kalitesini yükseltmek için reformlar yapmaktadırlar. Reformların başarısı; tasarım süreçlerinde katılımcılığın sağlanması, uygulama performansını artıracak önlemlerin alınması ve veriye dayalı reform anlayışının yerleşmesiyle güçlendirilebilir.

TÜSİAD, sürdürülebilir ekonomik büyüme ve kalkınma yolunda, insan kaynaklarımızın yetkinliği konusunda uzmanlar ve akademisyenlerin desteğiyle ülkemizin bu alandaki gelişimine katkı sunmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda, okul öncesinden yükseköğretime kadar her kademedeki niteliğin yükseltilmesi, öğretmen eğitimi, STEM (Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik), mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenme gibi eğitimin çeşitli veçhelerine yönelik rapor ve görüş belgeleri yayınlamakta ve toplantı etkinlikleri düzenlemektedir.

Bu çalışmaların bir devamı olarak, eğitimin niteliğinin artırılması için gerekli ortamın sağlanmasına yönelik politikalara katkı sağlayacağı inancıyla, 20-21 Ekim 2016 tarihlerinde iki yuvarlak masa toplantısı düzenlenmiştir. Toplantılarda konuyla ilgili akademisyenler, eğitim yöneticileri, eğitim politikası uzmanları ve TÜSİAD Eğitim Çalışma Grubu üyelerinden otuz üç kişinin katılımıyla verimli bir tartışma ortamı oluşturulması amaçlanmıştır. TÜSİAD görüş belgesi, anılan toplantılarda katılımcılar tarafından dile getirilen çeşitli görüşler ve paylaşılan dokümanlardan yararlanılarak Bahçeşehir Üniversitesi öğretim görevlisi Dr. Atakan Ata tarafından derlenmiştir. Görüş belgesi, toplantı katılımcılarını ve raportörü şahsen bağlayıcı değildir.

20-21 Ekim 2016 tarihli yuvarlak masa toplantılarının gündemini, 2017 Programı'nda eğitim ile ilgili olarak yer alan maddeler içinden belirlenen aşağıdaki maddeler oluşturmuştur. İlk üç madde aynı zamanda 2017-2019 Orta Vadeli Program'da da yer almaktadır.

- 1) Okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamına alınması
- 2) Beşinci sınıfın yabancı dil eğitimine ağırlık verilen bir yıl olarak tasarlanması
- 3) İkili eğitim formatının (sabahçı-öğlenci) sonlandırılıp, tüm okullarda tam gün eğitime geçilmesi
- 4) İl, ilçe ve okul yönetimlerinin yetki ve sorumluluklarının geliştirilmesi

Yukarıdaki konularda değerlendirmeler ve atılacak adımların başarısı için uygulamada dikkate alınması gereken hususlar hakkında görüş ve öneriler aşağıda sunulmaktadır.

1. Okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamına alınması

Okul öncesi eğitim hizmetleri kısa vadede çocuğun fiziksel sağlık ve refahına, sosyal bilgi ve yetkinliğine, duygusal sağlık ve olgunluğuna, dil ve zihinsel gelişimine, iletişim becerileri ve genel bilgisine önemli katkılar sağlayan bir gelişim enstrümanı niteliğindedir. Okul öncesi dönemde edinilen kazanımlar daha sonra büyüme ve öğrenme basamaklarının temeli niteliğindedir. Okul öncesi eğitim aynı zamanda kadınların işgücüne katılımında yarattığı dolaylı etki ile de önem kazanmaktadır.

Okul öncesi eğitim hizmetlerinin insani gelişimdeki rolünün yanı sıra sosyal faydasının sosyal maliyetinden yüksek olması ve beşeri sermayeyi geliştirerek ekonomide verimliliği arttırması, 21. yüzyılda bu eğitim basamağını ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların öncelikli yatırımları arasına sokarak, onu dünyada giderek yaygınlaşan ve önemi artan bir eğitim basamağı haline getirmiştir. Kaliteli okul öncesi eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması Birleşmiş Milletler, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Avrupa Birliği'nin (AB) de öncelikli eğitim hedefleri arasında yer almaktadır. Örneğin, UNESCO "Herkes İçin Eğitim" (EFA)'in ilk hedefi, okul öncesi eğitim hizmetlerinin özellikle dezavantajlı çocukları içerecek biçimde yaygınlaştırılması ve geliştirilmesidir.

Türkiye'de okul öncesi eğitimin önemi konusunda toplumda yeterli bilgiye sahip olunmaması ve bu eğitim basamağının kapsadığı yaş grubu itibarıyla yalnızca çocuk bakım hizmetleri olarak algılanması, sosyo-kültürel açıdan bakım işinin annenin görevi olarak kabul edilmesi, eğitim politikalarında önceliğin zorunlu eğitime verilmesi, okul öncesi eğitim hizmetlerine ayrılan payın düşük olması ve bu hizmetlerin ücretli olması gibi birçok nedenden dolayı ülkemizde okul öncesi eğitim okullaşma oranları AB ve OECD ülkelerinin gerisinde kalmıştır.

2017-2019 Orta Vadeli Programı'nda yer alan okul öncesi eğitimin zorunlu olması hedefine yönelik çalışmalarda aşağıdaki hususların dikkate alınması önerilmektedir.

Kritik dönem

Nörobilim çalışmaları, beynin, hayatın ilk beş yılındaki öğrenme, yeni bilgiler edinme, değişebilme, esnek olabilme yetisini ve bu hızlı gelişim temposunu tekrarlayamadığını göstermektedir. Bilimsel araştırmalar, gelişimin en hızlı olduğu erken yaşlarda, kaliteli bir erken çocukluk eğitimi alan çocukların, bu dönemde yüksek öğrenme potansiyeline sahip olmaları nedeniyle, ileriki okul dönemlerinde ve yaşamlarında daha başarılı olduklarını göstermektedir¹. Erken çocukluk eğitimi alan çocukların gelecekteki kazançlarının da daha yüksek olduğu görülmektedir².

¹ Bekman ve Gürlesel (2005). "Doğru Başlangıç: Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim", TÜSİAD, 2005.
<http://www.tusiad.org.tr/bilgi-merkezi/raporlar/dogru-baslangic---turkiyede-okul-oncesi-egitim/>

² EarlyChildhoodEducationforAll A Wise Investment, MIT Workplace Center, 2015
<http://web.mit.edu/workplacecenter/docs/Full%20Report.pdf>

Bu dönemde beslenme, bakım, şiddetten korunma da tıpkı eğitim gibi çocuk gelişiminin kritik alanlarını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, okul öncesi eğitimde sağlanan hizmetlerin sağlık, beslenme ve aile katılımını da destekleyecek şekilde bütüncül olarak tasarlanması ve daha erken yaşlara yönelik hizmetlerin de yaygınlaştırılması büyük öneme sahiptir.

Kalite ve Standartlar

Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması kadar kalitesi de eşit derecede önemlidir. Bu sebeple vurgu, kaliteli okul öncesi eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yapılmalıdır. Sayısal olarak daha fazla çocuğa erişirken tüm çocuklar için kaliteli eğitim idealine de sadık kalınmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Okul Öncesi Eğitiminin Güçlendirilmesi" projesi kapsamında Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ve UNICEF arasında yürütülmüş olan Program İşbirliği Anlaşması çerçevesince, Türkiye'ye uygun ve katılımcı bir biçimde geliştirilmiş olan Erken Çocukluk Eğitimi Kalite Standartları³, önümüzdeki dönemde de rehber olarak kullanılabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki hizmetin kaliteli olmasını esas alan aşağıdaki altı standart alanın yalnızca Milli Eğitim Bakanlığı personeli değil, sivil toplum kuruluşları ve aileler tarafından da benimsenmesi ve takibinin yapılması önemlidir:

- a) Öğrenme Ortamı (Fiziksel ve sosyal duygusal ortamdan oluşmaktadır)
- b) Eğitim Programı
- c) Aile ve Toplum Katılımı
- d) Çalışanların Niceliği, Niteliği ve Mesleki Gelişimi
- e) Çocuğun Sağlığı, Beslenmesi ve Güvenliği
- f) Yönetim ve Liderlik

Eğitim içeriği, denetim ve hizmet sağlayıcılarda standartların sağlanmasına öncelik verilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yanı sıra çeşitli sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından alanda sunulan hizmetlerdeki çeşitlilik personel, eğitim içeriği ve denetim anlamında farklılaşmaya sebep olmaktadır. Hizmetlerin sağlanmasında farklı birimlerden ve özel sektörden destek alınmalı, ancak hizmetlerde standartların sağlanması yönünde eğitim ve bakım hizmetlerinin aynı Bakanlık çatısı altında birleştirilmesine önem verilmelidir. Alanda hizmet veren özel-kamu ve sivil toplum kuruluşlarının başarılı modelleri de yaygınlaştırılmalı, alan profesyonelleri ile akreditasyon çalışmaları yapılmalıdır.

Fiziksel ve Sosyal Koşullar

AÇEV'in Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ile ortaklaşa hazırladığı "Her Çocuğa Eşit Fırsat: Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu ve Öneriler" isimli rapor kapsamında yayınlanan anket sonuçlarına göre, talep edilen ücretler ve eve yakın okul bulunmaması gibi koşullar çocukların eğitime katılımının önünde engel oluşturmaktadır (AÇEV ve ERG, 2016). Zorunlu eğitimin her gelir grubundan aileler tarafından sahiplenebilmesi için öncelikle okul öncesi eğitim kurumlarının beslenme ücreti gibi uygulamalarının kaldırılması, bu kurumların yaygınlıklarının artırılması ve eğitimin ücretsiz hale getirilmesi gerekmektedir.

³ <http://www.acevokuloncesi.org/egitim-programi/okul-oncesi-egitim-programi/kalite-standartlari>

Ayrıca, dezavantajlı çocukların bu hizmetlerden daha fazla faydalanması yönünde politikalar izlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Zorunlu eğitim öncesi bir yıl okul öncesi eğitim verilmesi için, mevcut okul ve derslik sayısının ilk aşamada yetersiz olabilmesi durumunda, bina sıkıntısı çekilen yerlerde, öncelikli olarak pratik bir yaklaşımla, atıl durumda olan binalar veya mobil araçlar, eğitim mekanı olarak kullanılabilir.

Diğer taraftan, yaygınlaştırmaya pilot iller seçilerek başlanabilir. Pilot uygulama olarak başlandığı takdirde, okul öncesine katılım oranının yüksek olduğu yerlerden değil mutlaka dezavantajlı bölgelerden başlanmalıdır.

Toplum temelli modeller desteklenerek, yaygınlaştırma çalışmalarında belediyelerin de desteği alınmalıdır.

Bir diğer vurgulanması gereken nokta ise, küçük yaşta mülteci çocukların toplumsal hayata uyumunu kolaylaştırmak yönünde atılması gereken adımlardır. Mülteci çocukların da bu hizmetten faydalanmaları sağlanarak, Türkçe ile tanışması sağlanabilir ve bu durum zorunlu eğitime geçerken Türkçe'yi anlaması ve çevresine uyum kabiliyeti bakımından etkili olabilir.

Eğitim Programı

Okul öncesi eğitimde müfredatın oluşturulmasında katılımcı bir anlayışla farklı görüşlerden yararlanmaya önem verilmeli; çocuk gelişimi uzmanlarından, psikologlardan, sosyal çalışanlardan destek alınmalıdır.

Eğitimin içeriği konusunda mutlaka standartlar belirlenmeli ve etkili şekilde uygulanmalıdır.

Aile ve Toplumsal Farkındalık

Veli-öğretmen ilişkilerinin güçlenmesi ve hiyerarşik olmayan bir ortaklık biçiminde devam etmesi için okullarda görüşme ve izleme sistemleri kurulmalıdır. Bu sistemler, ailelerin çocuklarının eğitimleriyle ilgili tüm konularda söz hakları olacak biçimde benimsenmelidir. Tüm erken çocukluk hizmetlerinde, hem kurumdan aileye hem de aileden kuruma olacak şekilde çift taraflı bilgi paylaşımının olması sağlanmalıdır. Veli toplantılarının ötesine geçen ve aile ile birlikte karar verilmiş farklı aile katılımı yöntemleri uygulanabilmelidir. Aileler çocuk gelişimi ve erken çocukluk eğitiminin önemi hakkında bilgi sahibi kılınmalı; aile eğitimleri yereldeki Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı birimleri ve konunun uzmanı olan sivil toplum kuruluşlarının desteğiyle uygulanmalıdır (AÇEV ve ERG, 2016).

Bu kapsamdaki çalışmalarda aile eğitimleri ve özellikle baba destek programlarına öncelik verilmelidir. Babaların çocuk gelişiminde taşıdığı önemlerinin farkına varmaları ve bu konuda etkin rol almaları daha sağlıklı nesillerin yetişmesi için kritik öneme sahiptir.

Okul öncesi eğitim hizmetlerinin yalnızca bakıma yönelik hizmetler olmadığı ve faydaları konusunda toplumda farkındalık çalışmalarına ağırlık verilmelidir. İlkokul birinci sınıf yaşının aşağı çekilmesi, okul

öncesi eğitimin öğrencilere vereceği katkıları karşılamaz ve bunlar birbiriyle eşit de değildir. Bu nedenle, okul öncesi eğitimin faydalarının topluma etkili bir şekilde aktarılması gereklidir.

Öğretmen

Okul öncesi eğitim öğretmeni olarak çalışacak kişilerin eğitim fakültelerine giriş sürecinde sadece sınav puanları değil, öğretmenlik mesleğine ve bu yaş grubu çocuklarla çalışmaya uygun olup olmadıkları da göz önüne alınmalıdır. Son yıllarda hızla artan okul öncesi öğretmenliği bölümleri sebebiyle birçok üniversitede akademisyen sayısı öğrenciler için yetersiz kalmakta ve bu durum nitelikli bir eğitim alınmasını engelleyebilmektedir.

Dört yıllık lisans süresi boyunca öğretmenlerin en çok faydalanacakları ve kendilerini geliştirecekleri “staj/uygulama” dersleri gerek kurgu gerekse öğretim üyesi yetersizliğinden dolayı amacına ulaşamamaktadır. Bu stajlar süresince, öğretim üyelerinin de öğretmen adaylarının uygulamalarını gözlemlemeleri, onlara geribildirim vermeleri lisans sürecinin en önemli kazanımı olmaktadır. Özellikle okul öncesi çağıdaki çocuklarla nasıl iletişim kurulacağına ilişkin düzenli destek almak öğretmenlerin en çok talep ettiği konuların başında gelmektedir. Hizmet öncesi eğitimde bu konunun daha fazla işlenmesinin yanı sıra hizmetiçi eğitimde de öğretmenler için mesleki gelişim fırsatları geliştirilmeli ve bu eğitimler ülke çapında yaygınlaştırılmalıdır (AÇEV ve ERG, 2016).

Okul öncesi dönemi çocuklar için hizmet sunucuların çalıştırdığı öğretmenlerin nitelikleri konusunda standartlaşmaya gidilmelidir. Okul öncesi kurumlarında eğitimcilerin, mutlaka dört yıllık üniversite mezunu öğretmenlerden olması sağlanmalıdır.

Çalışma Yaşamı

Kadın istihdamı ve erken çocukluk eğitimi ile bakım hizmetleri arasında önemli bir ilişki vardır ve Türkiye’de kadının çalışma hayatına katılması önündeki en büyük engellerden birisi bu hizmetlerin yetersiz oluşudur. Özellikle düşük eğitim ve gelir seviyesine sahip kadınlar uygun maliyetle bakım hizmetlerine erişemediği için çalışma hayatının dışında kalmaktadır. Hem kamu ve özel sektörde hem de kendi işinde çalışan kadınların çocuk bakımıyla ilgili gereksinimlerine yanıt vermek üzere kaliteli, erişilebilir, düşük maliyetli hizmetlere erişim için devlet tarafından destekler sunulması ve özel sektörün bu alandaki hizmetlerini geliştirmesi, ekonomik kalkınmaya ve toplumsal cinsiyet eşitliğine hizmet etmesi olası en önemli politika müdahalelerinin başında gelmektedir.

Çalışanlarının çocuklarına okul öncesi eğitim hizmeti sunan veya bu hizmeti temin eden ya da çalışanlarına bu konuda destek sunan işletmelere vergi teşvikleri sağlanmalı, okul öncesi eğitim kurumu girişimcilerine yönelik destekler geliştirilmelidir.

2. Beşinci sınıfın yabancı dil eğitime ağırlık verildiği bir yıl olarak tasarlanması

İçinde yaşadığımız çağın bilimini öğrenmek, özümsemek ve dahası üretmek durumunda olan Türkiye’de yabancı dil eğitimi ciddiye ele alınması gereken konuların başında yer almaktadır. Küresel ekonomide ticari ilişkilerin geliştirilmesi için de bu konu önemlidir.

Tarihsel olarak incelediğimizde son iki yüzyıldan beri yabancı dil eğitimi konusunda uğraş verilen Türkiye’de, zaman içinde uygulanan farklı eğitim politikalarının etkisiyle yenilikler yapılmaya çalışılmış olmakla birlikte, halen ilkokuldan yükseköğretim düzeyine kadar yabancı dil dersleri alan öğrencilerin ciddi sorunlar yaşadıkları bilinmektedir.

Çağımızın bir gereği, artık ana dil yanında uluslararası ikinci dil konumuna gelen İngilizce yetkinliğinin okul öncesi eğitimden itibaren etkili şekilde kazandırılması için aşamalı olarak hedef belirlenmeli ve uygulama hızla başlamalıdır.

Farklı yabancı dillerin etkin bir şekilde kullanımına ilişkin çalışmalar oldukça sınırlıdır. Education First adlı örgüt⁴ İngilizcenin etkin kullanımının hangi düzeyde olduğuna ilişkin yaptığı çalışmada 70 ülke arasında Türkiye’nin 50. sırada yer aldığını, eğitimin çok düşük düzeyde İngilizce yabancı dil becerisi kazandırdığını belirtmektedir. Bu örgütün çalışmalarında akademik başarı dışında etkin yabancı dil bilme bir ülkedeki kişi başına gelir, inovasyon, internetin etkin kullanımı ve beklenen ortalama yaş ile ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Bu konuda TEPAV ve British Council (2015) tarafından yürütülen bir çalışmada da ülkemizde özellikle İngilizce yabancı dil eğitiminin yeterli olmadığı ortaya konulmuştur.

Temel eğitim sistemi içinde bir yabancı dili etkin bir şekilde kullanırmak amacıyla bir yıl ayrılmasının, dil eğitimi açısından uygun bir strateji olduğu değerlendirilmektedir.

5. sınıfta yoğunlaştırılmış yabancı dil eğitimi konusunda, özellikle uygulama noktasında dikkat edilmesi gereken konular şunlardır:

Müfredat

Yabancı dil eğitiminin uygulanmasında Avrupa Birliği’nin Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Programı–ADÖÇEP (Common European Framework of Reference for Languages⁵) standartları çerçevesinde eğitim düzenlenmelidir. Yabancı dil eğitimi hazırlık eğitimi bir akademik program olmaktan çok, dil becerisini kazandırmayı hedefleyen bir beceri kazandırma programı olarak değerlendirilmelidir.

Bu dil becerileri dinleme, okuma, karşılıklı konuşma, sözlü anlatım ve yazılı anlatım becerilerini içermelidir. Teknolojiden faydalanarak, içerik/tema odaklı, sorun temelli (çözüm bulmaya yönelik) dinleme ve okumanın öncelik verildiği bir müfredat oluşturulmalıdır. Yabancı dil eğitiminin dünya ekonomisi, bilim,

⁴ www.ef.com/epi

⁵ <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/>

kültür, sanat ve spor yaşamında etkin olan başta İngilizce, Almanca, Fransızca olmak üzere, İspanyolca, Portekizce, Çince, Korece, Japonca, Arapça, Rusça gibi yabancı dillere de yaygınlaştırılması için hazırlıklar yapılması; ayrıca imkanlar ölçüsünde Yunanca, Bulgarca, Ermenice, Gürcüce, Farsça gibi komşu ülke dillerini de kapsamasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çocuk gelişim uzmanlarından ve yabancı dil eğitimi uzmanlarından da görüş talep edilmelidir.

Uygulanan sınavların formatının, eğitimin metodunu büyük derecede şekillendirdiği yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır. Bu nedenle, içerik, öğretim metodu ve değerlendirme üçlüsü bir bütün olarak görülmelidir.

Disiplinler arası müfredat

Ülkemizde yabancı dil eğitimi disiplinler arası bir anlayışla ele alınarak uygulama öncesi tüm tarafların yer aldığı toplantılar düzenlenmeli ve iyi bir hazırlık ile bu çalışmalar planlanmalı ve yürütülmelidir. Bu toplantılarda yabancı dil eğitimi sağlayacak öğretmen niceliği ve niteliği, eğitim materyali, dijital içerik, eğitim programları, uygun eğitim ortamları, yabancı dil eğitiminin yönetimine uygun yazılım, yabancı dil becerisini ölçme ve değerlendirme, standart sınavlar, yönetsel ve idari düzenlemeler ele alınmalıdır.

Kalite ve alternatif yollara başvurma

Özellikle eğitim fakültelerinin eğitim bilimleri ile yabancı dil öğretmeni yetiştirme programları güçlendirilmeli, ülkenin ihtiyacı olan nitelik ve nicelikte öğretmen yetiştirmeye özel önem verilmelidir.

Orta Vadeli Programın, harcamalarda öncelik verilecek alanlardan biri olarak eğitimi zikreden 113. maddesine; kamu yatırımlarında eğitim önceliğine ve Kamu Özel Sektör İşbirliği modeline atıf yapan 137. ve 138. maddelerine uyumlu olarak, genel anlamda eğitimde, özel anlamda da yabancı dil eğitiminde Kamu Özel Sektör İşbirliğini içeren modeller geliştirilmelidir. Yabancı dil eğitimi için gerektiğinde hizmet satın alma yolu ile nitelikli bir yabancı dil eğitimi temel eğitim düzeyinde sunulmalıdır. Bu konuda toplumsal gereksinimlere uygun hizmet sunum modelleri geliştirilmeli ve çeşitlendirilmelidir.

Ders saati ve 5. Sınıfı takip eden yıllar

Ülkemizde mevcut uygulanan şekliyle yabancı dil derslerine ayrılan süre ortalama haftada 2 saattir. Bu süre, son derece sınırlıdır. Dil eğitimi süreklilik gerektiren bir olgudur. Bir öğrencinin bir yabancı dilde akademik sözel ve yazılı becerileri kazanması ve kullanması için gereken süre 5-7 yıl arasında değişmektedir. Sözel ve yazılı dilde diller arası farklılıklar bu süreci daha da artırabilir. Bu noktadan hareketle, 5. sınıfta alınması planlanan yoğun yabancı dil programı, izleyen yıllarda haftada birkaç saati geçmeyecek sınırlı saatlere sıkıştırılmamalıdır.

5. sınıftaki program, haftalık 20-25 saat olabilecek bir yabancı dil eğitimi üzerine her biri 7-8 haftadan oluşabilecek dört kur şeklinde organize edilebilir. Okulların bir cazibe merkezi gibi kullanılabileceği düşünüldüğünde bir kur da yaz olmak üzere beş kur yabancı dil eğitimi verilebilir. Yaklaşık 800 saatlik bir eğitimle bir beşinci sınıf öğrencisinin ADÖÇEP sınıflamasına göre “Hiç bilmeyen” düzeyden B2 düzeyine gelebileceği düşünülmektedir.

Kur sistemi içinde her öğrencinin yabancı dil ilgisi ve öğrenme hızına göre yabancı dil becerisi kazandırılmalıdır. Eğitimin daha sonraki kademelerindeki eğitimlerle bu öğrenci çalışma hayatına başladığında en az C1 ve ideal olarak da C2 düzeyinde bir yabancı dil becerisine sahip olabilecektir. Yabancı dil eğitimi adeta bir eğitim seferberliği gibi düşünülebilir. Bu konu, hayat boyu öğrenme çerçevesinde de desteklenmelidir.

Öğretim malzemeleri

Ülkemizde öğretmenlerle yapılan çalışmalar, son yıllarda teknolojik gelişmeler, internet kullanımı vb. gelişmelere karşın, yabancı dil öğretmenlerinin ders kitabı kullanımının halen % 80 gibi yüksek düzeylerde olduğunu göstermektedir. Günümüzde dil öğretiminde kullanılan tek kaynak hiç kuşkusuz sadece kitap olamaz. Ancak içinde bulunduğumuz fiili durum, kitap dahil dil öğretiminde kullanılacak olan öğretim malzemelerinin özenle hazırlanmasını ve seçilmesini gerektirmektedir. Şimdiki haliyle, ilkökul 2. sınıfta yabancı dil öğrenmeye başlayan 7-8 yaşındaki bir öğrenci, 2-3-4. sınıflarda aldığı üç yıl süreli yabancı dil bilgisi ile *geçen hafta* veya *dün* yaptığı bir eylemi ifade edemeyecek durumdadır çünkü okullarda kullanılan kitapların içeriği bunu mümkün kılmamaktadır. Bunun yerine, malzemeler içerik-temelli hazırlanmalı ve diğer derslerle örtüşen konular yabancı dil derslerinde de ele alınarak, pekiştirme sağlanmalıdır.

Ölçme ve değerlendirme

Tüm eğitim sistemlerinin olmazsa olmaz bileşeni ölçme ve değerlendirmedir. Ölçme ve değerlendirme hem öğretmen hem de öğrenci düzeyinde yapılmalıdır. Halen görev yapan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının yabancı dil konusunda kendilerine ne kadar güvendiklerini bilmediğimiz gibi, yetiştirdiğimiz öğrencinin dil yeterlik düzeyinin ne olduğunu da bilmiyoruz.

Öğretmen donanımı/eğitimi

Halen görev yapan öğretmenlerin dil eğitimi konusunda bilgilerinin yenilenmesi için yapılan hizmet-içi eğitim seminerleri bir kereye mahsus görülmemelidir. Verilen seminerlerden ne ölçüde yararlandığını ortaya koyan ve doğrudan öğretmen eğitimi konularında çalışan, öğretmenlerle birlikte projeler ve araştırmalar yürüten, okul ve sınıf içi deneyimi olan uzman ve öğretim üyelerinden oluşan bir grupta hizmet içi eğitimler yürütülmelidir. Aksi halde, takibi yapılmayan ve 1-2 günlük geniş katılımlı seminerler biçiminde yapılan çalışmalar, dil öğretiminde öğretmenin yaşadığı deneyimleri ve sıkıntıları analiz edemeyecek ve gerçeklikten uzak kalacaktır.

3. İkili eğitim formatının (sabahçı-öğlenci) sonlandırılıp, tüm okullarda tam gün eğitime geçilmesi

İyi bir eğitim hizmetinin oluşturulmasında hedef, çocukların tam gün okulda kalmasının sağlanmasıdır. Türkiye de bu hedef doğrultusunda ilerlemektedir. Orta Vadeli Programla ortaya konulan 2019 yılına kadar ikili eğitimin tamamen kaldırılması konusu tam gün eğitime geçişi hızlandıracak çok önemli bir gelişmedir.

Öğrencilerimizin bir bölümünün tam gün, bir bölümünün de ikili eğitim görmesi, eğitim sistemimiz açısından bir sosyal adaletsizlik unsurudur. Özellikle sabah erken saatlerde okullarında olmaya çalışan öğrenciler zorluklar çekmektedir ve düzensiz beslenme alışkanlıklarına maruz kalmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalar hakkında basında yer alan bir habere göre, tam gün eğitime geçiş için 30 kişilik sınıf baz alındığında yaklaşık 77 bin dersliğe ihtiyaç olacaktır⁶. Hükümetin 2003-2015 dönemi derslik yatırımları performansına bakıldığında yıllık ortalama 20 bin derslik yatırımı yapıldığı görülmektedir. Dolayısıyla bu hedef gerçekleştirilebilir bir hedef olarak görünmektedir. Tam gün eğitime geçiş ve okul öncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamına alınmasının gerektirdiği ek finansmanın karşılanmasında devletin ayırdığı bütçenin yanı sıra, girişimcilerle ve hayırseverlerle de işbirliği içinde bulunmak, kampanyalar düzenlemek faydalı olacaktır. Yerel yönetimlere sunulan teşvikler ve yerel toplumla yapılan çalışmalar, mevcut ve yeni okulların fiziksel, hijyenik vb. koşullarını geliştirmede de önem arz etmektedir.

Tam güne geçiş aşamasında, yeni okulların tasarımında, özellikle, yemekhane, spor ve sanat ortamlarının bulunması da önemli bir konudur. Spor ve sanat, çocukların gelişimi için hayati önem taşımaktadır ve sağlıklı bir toplumun temel taşlarından. Hedef, tüm öğrencilere bu olanakları sağlamak olmalı ancak öncelikle geliri düşük veya orta seviyede olan ailelerden gelen öğrencilere bu fırsatlar sunulmalıdır. Yemek ücretlendirmelerinde ise ailenin gelir durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu geçişi daha sorunsuz hale getirecek bir öneri de okulların işbirliği içinde bulunmasıdır. Yakın çevrede bulunan iki veya birkaç okul, hem kaynak verimliliğini artırmak hem de imkan eşitliğini sağlamak için koordineli çalışabilir. Bu tür işbirlikleri teşvik edilmelidir.

⁶ <http://www.cnnturk.com.tr/turkiye/egitimde-tam-gun-planlamasi-basbakanlikta>

4. Eğitim yönetiminde merkez ile yerel eğitim birimlerinin yetki ve sorumluluk paylaşımı, izleme ve değerlendirme mekanizmaları

Eğitim yönetiminde merkezi yönetimin ağırlığı söz konusudur. Nitekim il, ilçe ve okul yönetimlerinin yetki ve sorumluluklarının geliştirilmesi 2017 Programı'nda yer alan bir tedbirdir. Bu başlık, aşağıda izleme ve değerlendirme konusu ile birlikte ele alınmıştır.

Merkez, ağırlıklı olarak entellektüel politika geliştirme ve yönlendirme konularına odaklanmalıdır. Merkez; araştırma-geliştirme, kontrol, değerlendirme ve takip mekanizmalarına ağırlık verebilir ve yapılan reformların, alınan kararların işleyiş süreçlerini izleyebilir. Nitekim, performans değerlendirmeleri ve yapılan işlerin gelişimlerinin ve sonuçlarının raporlanması, verilerinin toplanması, bir sonraki atılacak adımlar için çok büyük önem taşımaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki kadroların uzmanlık ve yetkinliğinin güçlendirilmesi de, kurumsal hafızanın güçlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

İl-ilçe eğitim yönetimlerinin yetkileri artırılmalıdır. Ayrıca kaymakamlıklar, belediyeler, sosyal kurumlar, veliler ve yerel halk eğitimin farklı alanlarında daha çok sorumluluk sahibi olmalıdır. Bu paydaşların söz sahibi olması ve desteklerini göstermesi, okul-çevre ilişkisini güçlendirecek, farklı okulların yaşadığı farklı sorunlara çözüm bulmada önemli bir role sahip olacaktır.

Eğitim alanında sık yaşanan mevzuat değişiklikleri başarılı bir reformun olmazsa olmazlarından tutarlılık, hazırlık, yürütme ve takip açısından olumsuz etki yaratmaktadır. Bu nedenle, eğitimle ilgili karar mekanizmaları, politik değişimlerden en az etkilenecek şekilde dizayn edilmelidir.

Eğitimde politika geliştirmenin temelini oluşturan veriye dayalı karar süreçleri için her düzeyde (merkez, yerel ve okul düzeyi) stratejik planlar takip edilerek, izleme ve değerlendirme çalışmaları güçlendirilmelidir.

Diğer bir konu ise yönetici seçme, yetiştirme, atama ve yükseltme konularında istikrar sağlanmasıdır. Okul müdürlerinin bir lider olarak görev yapmasına ilişkin beklentiler her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle standartların objektif, belirgin ve net olması gereklidir ve uygulamalar da bu standartlara uygun olmalıdır. Başarılı okulların özellikleri arasında okullardaki öğretmenlerin tümü için hareket noktası sağlayan açık bir misyon geliştiren, dikkatleri öğrenme üzerinde toplama ve öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir okul iklimi yaratmayı başaran öğretim liderlerinin önemli bir yer tuttuğu farklı araştırmalarda ortaya konmuştur (Gümüşeli, 1996).

Okul müdürlerinin tutumları ve kararları okul başarısında kritik bir role sahip olduğu için, okul idarecilerinin seçimi sistematik ve bazı kriterlere dayalı olmalıdır. Bu, bir staj sürecini içerebileceği gibi, kısa süreli bir sertifika programı da olabilir. Eğitim yönetimi/yöneticiliği alanında üniversitelerdeki lisans ve lisansüstü programlarda yapılabilecek değişiklik ve yenilikler üzerinde de düşünülmalıdır.

Okullarda, idari personelin gerçek manasıyla bir liderlik gösterebilmesi için olanaklar sunulmalıdır. İdarecilerin, 18. Milli Eğitim Şurası kararlarında da bahsedildiği gibi birer “dönüşümcü lider” olabilmeleri için gerekli sosyolojik ve psikolojik değişimler sağlayacak çalışmalara başvurulmalıdır ve mevzuat da bu çerçevede düzenlenmelidir. Bu bağlamda, okul yönetimlerine, kısa veya orta vadeli kişisel gelişim ve liderlik konularında yardımcı olacak program olanakları sunulabilir. Ayrıca, okul idarecilerinin görev kapsamlarının genişletilmesinin, bütçe, kadro vb. gibi konularda yetkili ve sorumlu olmalarının, istenilen bu olumlu değişime fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Son olarak, nicelikten öte niteliğe dayalı, mahalli halkın sesinin de var olduğu bir okul idaresi performans değerlendirmesi, okuldaki bütün öğrenme atmosferini pozitif yönde etkileyebilir.

Türkiye’de eğitimin niteliğinin gelişmesi büyük ölçüde öğretmen niteliğinin geliştirilmesine de bağlıdır. Öğretmenin toplumsal statüsü ve niteliğinin geliştirilmesine önemli katkı sağlayacak olan ve Bakanlık tarafından çalışmaları uzun zamandır sürdürülen “Öğretmen Strateji Belgesi” bir an önce hayata geçirilmelidir.

Öğretmenlerin bir çoğunun, onlara sunulan seminerlerin çok faydalı olduğunu düşünmediklerini (Karasolak, Tanrıseven ve Yavuz-Konokman, 2013) de dikkate alarak, öğretmenlere verilen hizmetiçi eğitimlerde, yüksek sayıda öğretmene aynı anda konferans verilmesi yönteminden ziyade daha yenilikçi, etkileşimli ve verimli yöntemler uygulanmalı ve eğitimler sonrası performans değerlendirmeleri yapılmalıdır. Mesleki deformasyonlara karşı etkili kişisel ve profesyonel gelişim mekanizmaları oluşturulmalıdır⁷.

Öğretmenler için de performansa dayalı bir istihdam modeli oluşturulmalıdır ancak öğretmenlik mesleğinin ve performansın tanımı profesyonel ve bilimsel yöntemlere dayandırılmalı ve kesinlikle sınav sonuçlarıyla ilişkilendirilmemelidir. Bununla ilgili olarak sözleşmeli okul (denetimi devlet tarafından yapılan ancak kar amacı gütmeyen özel yönetimle idare edilen okul formatı) fikri de değerlendirilebilir.

Son olarak, yapılan bir sınavın formatının, ilgili müfredatın içeriğini, öğretmenin bu konuda seçiciliğini ve öğretmenin öğretme metodunu etkilediği ve şekillendirdiği bilimsel olarak kanıtlanmıştır (Levstik, & Tyson, 2010). Bu açıdan bakıldığında, en yerelinden en ulusalına varıncaya kadar yapılan sınavların içeriği ve formatı, öğrencilerin bilgilerini ölçmekle kalmamalı, öğrencinin potansiyelini ölçmeli ve genel olarak öğrenme becerisi geliştirmelerine, kritik ve diyalektik düşüncelerine, kendilerini ifade edebilme ve birlikte çalışabilme yetilerini geliştirebilmelerine yardımcı olacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu şekilde yapılan sınavlarla elde edilmiş öğrenci performans değerlendirmeleri, sadece öğrencilerin kademe atlamaları için kullanılmamalı; bu değerlendirmeler, okulların zayıf ve güçlü oldukları noktaları anlamalarına ışık tutmalıdır. Okulların zayıf oldukları noktalarda destek arayabilme ve alabilme mekanizmalarının önü açılmalı ve kendi performanslarını geliştirmeleri teşvik edilmelidir.

⁷ Hizmet öncesi eğitimle ilgili olarak ise, öğretmen yetiştirme modeli konusunda TÜSİAD’ın “Okulda Üniversite: Türkiye’de Öğretmen Eğitimini Yeniden Yapılandırmak için Bir Model Önerisi” raporu okul-üniversite işbirliğine dayanan, teoriyle uygulamayı kaynaştıran, en az yüksek lisans düzeyinde eğitim veren bir modeli önermektedir (<http://url.tusiad.org/5M70s>)

Kaynakça

AÇEV ve ERG. (2016). *Her Çocuğa Eşit Fırsat: Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitiminin Durumu ve Öneriler*. Rapor için: <http://www.egitimreformugirisimi.org/sites/www.egitimreformugirisimi.org/files/ACEV-ERG.Rapor.21.03.16.rev1.web.pdf>

Gümüşeli, A.İ. (1996). Okul Müdürlerinin öğretim liderliğini sınırlayan etkenler. *Eğitim Yönetimi*, 2(2), 1-9.

Karadolak, K., Tanrıseven, I., ve Yavuz-Konokman, G. (2013). Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim etkinliklerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(3), 997-1010.

Levstik, L. S., & Tyson, C. A. (Ed.). (2010). *Handbook of research in social studies education* [Sosyal bilimler eğitiminde araştırmanın kılavuzu]. New York, NY: Routledge.

TEPAV ve British Council. (2015). *Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarında İngilizce - Bir Durum Analizi*.

Rapor için:

http://www.yok.gov.tr/documents/10279/20071587/British_Council_Turkiye_de_%C4%B0ngilizce_E%C4%9Fitimi_Raporu.pdf